

ЧАСТИНА I

I

Коли Гельге Грам у сутінках завернув на Віа Кондотті, на вулиці лунала музика. У шаленому, стрімкому темпі оперета «Весела вдова» грала так, немов звучали дикі фанфари. У це прохолодне надвечір'я повз проносилися маленькі чорні фігурки солдат, немов вони були щонайменше римською когортою, яка замість того, аби мирно повертатися до своїх казарм на вечірній відпочинок, от-от шаленим маршем збиралася кинути напад на варварські армії. «А може, саме тому вони так і поспішали», — подумав Гельге, усміхаючись, бо, стоячи там із піднятим від холоду коміром пальта, він відчув дивну історичну атмосферу. Згодом, наспівуючи: «Ні, жінок ніколи не перемудрити». Він продовжив спускатися вулицею в тому напрямку, де, наскільки йому було відомо, мала бути Корсо.

На розі він зупинився, аби все роздивитися. То он яка вона, магістраль Корсо — невпинний потік екіпажів по тісній вулиці й метушливий натовп людей на вузькому тротуарі.

Він тихо стояв і дивився, як цей потік проносився повз нього. А ще усміхався від думки про те, що тепер він зможе щовечора їздити цією вулицею в темряві крізь натовпи людей, допоки та не стане для нього такою ж звичною, як вулиця Карла Югана вдома, у Кристіанії.

Враз йому захотілося без кінця ходити всіма вулицями Рима, а краще — блукати так усю ніч. Бо він уявляв собі місто саме таким, яким недавно бачив його, спостерігаючи за заходом сонця на Пінчіо.

Хмари по всьому небу у світлі заходу, тісно одна до одної, мов ті світло-сірі ягнята. А сонце, що сідало позаду, робило їхні обриси бурштиново-золотими. Під цим блідим небом розкинулося місто, і Гельге одразу затямив, що саме таким і мав бути Рим — не таким, як він уявляв собі його раніше, а саме таким, яким побачив його тепер.

Проте все інше, що він бачив під час своєї подорожі, розчаровувало його. Бо на вигляд було не таким, як він вимріяв собі заздалегідь, коли ще був удома й тільки прагнув вирватися і побачити світ. І ось, нарешті, видовище, що відкрилося перед ним, перевершило всі його мрії — і це був він, Рим.

У долині внизу розкинулася широка рівнина, вкрита дахами — міриади дахів різноманітних будинків, високих і низьких. Здавалося, їх зводили без будь-якого плану, саме в той час, у тому місці і тієї величини, яка була необхідною конкретно в ту мить, бо лише в кількох місцях крізь масу дахів можна було розгледіти прямі ряди вулиць. І весь той світ кострубатих ліній, що натикалися одна на одну під тисячами незручних кутів, застиг і мовчав під цим блідим небом, де невидиме сонце, що заходило за обрій, зрідка підсвічувало невеличкі вигини обрисів хмар. Місто дрімало, оповите тонким білим туманом, і жоднісінький живий стовпець жвавого диму не руйнував його цілісності. Не було видно ніяких заводських труб, але й жоден із невеличких кумедних бляшаних димарів, що стирчали з дахів будинків, не димів. Кругляста стара черепиця була покрита іржаво-коричневим нальотом, а в ринвах проросла трава та невеличкі куцики із жовтими квітами. На терасах у горщиках по периметру стояли мертві й мовчазні

агави, а з карнизів каскадами спадали звивисті рослини. Там, де верхній поверх вищого будинку здіймався над сусіднім, з червоно-жовтих чи сіро-білих стін дивилися мертві темні вікна — деякі з них спали за опущеними жалюзі. Подекуди з туману, мов обрубки старих сторожових веж, височіли лоджії, а на дахах із дерева та бляхи були влаштовані невеличкі альтанки.

І над цим усім здіймалися церковні куполи, сила-силенна куполів — величезна сіра баня ген там, де, на думку Гельге, протікала річка, була базилікою Святого Петра.

По той бік долини, де мертві дахи вкривали місто, яке, за відчуттями Гельге, можна називати вічним, простягався невисокий пагорб, що вигинався спиною до неба. Його гребінь був вкритий алеєю сосен, крони яких зливалися в суцільну масу над стовбурами, які були схожі на струнку колонаду. А внизу, за банею базиліки Святого Петра, куди тільки сягав зір, здіймався ще один пагорб, порослий світлими віллами серед сосен та кипарисів. То, либонь, Монте Маріо.

Над його головою нависало накриття зі щільно переплетеного темного листя дубів, а позаду цибенів водограй власним живим звуком — струмені води розбивалися об кам'яне підніжжя і стікали в басейн.

Гельге шепотів до міста своєї мрії, вулицями якого ще ніколи не ступала його нога, у будинках якого не крилося жодної знайомої душі: «Риме, Риме, о вічний Риме». І він засоромився власного самотнього я, злякався розбитого серця — хоча й знав, що тут нікому його обдурити. Він розвернувся і поспішив донизу до іспанських сходів.

Тепер він стояв тут, на розі вулиць Кондотті та Корсо, і відчував дивну солодку тривогу, адже повинен був перетнути метушливе життя, що вирувало на вулиці, і шукати свій шлях у чужому місті — він хотів обійти його все, аж до площі Святого Петра.

Поки він переходив вулицю, повз нього пройшли дві дівчини. Кумедно, але він відразу ж подумав, що вони — норвежки. Принаймні одна з них була дуже блідою та світловолосою.

Йому подобалося читати назви вулиць на рогах будинків, вирізьблені чіткими латинськими літерами на мармурових плитах.

Вулиця, якою він простував, переходила у велику площу біля білого моста, два ряди ліхтарів на якому горіли хворобливим зеленкувато-жовтим на тлі блілого світла, що ринуло з неспокійного неба. Вздовж набережної тягнувся низький парапет із тьмяного каменю та росло кілька дерев із засохлими листям і стовбурами, на яких, здавалося, кора облупилася великими білими плямами. По той бік річки під деревами горіли газові ліхтарі, а масиви будівель чорніли на тлі неба, хоча на цьому боці у вікнах все ще мерехтіло вечірнє світло. Небо вже майже розвиднілося і нависало прозорою синьо-зеленою масою над пагорбом із сосною алеєю, хоча по ньому все ще пропливали поодинокі важкі хмарини, що світилися червоним і жовтим, мов перед грозою.

Гельґе вийшов на міст і поглянув долі на річку Тибр. Якою ж каламутною була вода! Вона палала від віддзеркалення хмар, ринула у своїх світлих кам'яних берегах прудкою течією, що змītала на своєму шляху і несла гілля, кінці стовбурів і гравій. Обабіч мосту до води вели невеличкі східці. Гельґе замислився, як легко було б прокрастися ними однієї ночі, коли втомився від усього. Цікаво, чи хтось вже це робив.

Він спитав німецькою констебля, як пройти до базилики Святого Петра. Той відповів спершу французькою, тоді італійською, а коли Гельґе почав хитати головою, то знову заговорив французькою, вказуючи вгору за течією. Гельґе подався туди.

Величезна темна кам'яна споруда височіла на тлі неба, на ній проглядалася невисока кругла вежа із зубчастими вікнами та вугляно-чорним силуетом ангела на вершині. Він впізнав обриси замку Святого Ангела. І підійшов прямісінько до нього. Надворі було ще так багато світла, що статуї на мосту здавалися жовтуватими в сутінках, навіть каламутні води Тибру відбивали червонуваті хмари, хоча газові ліхтарі були куди потужніші, кидаючи яскраві потоки світла на воду. За мостом Святого Ангела по новому залізничному мосту пронісся трамвай із яскравим світлом у вікнах. Із дротів сипалися біло-сині іскри.

Гельге зняв капелюха перед перехожим:

— San Pietro favorisca?¹

Чоловік показав рукою і щось довго говорив, проте Гельге не розумів нічого.

Вулиця, на яку він завернув, була такою вузькою та темною, що він враз відчув радість пізнання — саме так Гельге уявляв собі італійські вулички. А ще вона була всіяна антикварними крамницями. Гельге з цікавістю заглядав у погано освітлені вітрини. Більшість предметів там були, мабуть, підробками. Там звисали брудні шматки колись білого мережива, либонь італійського. У запорошених комірках ящиків лежали черепки та залишки глиняного посуду, невеличкі бронзові фігурки зеленого кольору отрути, старі й нові металеві тримачі та брошки з безліччю камінців, які на вигляд не були справжніми. У Гельге пробудилося абсолютно безглузде бажання зайти і придбати щось — розпитати, поторгуватися, купити. Напівсвідомо, заледве помітивши це сам, він заглянув до невеличкої задущливої крамнички. Навіть весело — скільки дивовижі тут було: старовинні церковні люстри під стелею, шовкові

¹ Святого Петра, будь ласка? (італ.) Тут і далі — примітки перекладачки.

тканини із золотими квітами на червоному, зеленому, білому тлі, вживані меблі.

За прилавком смаглявий темночубий чоловік із синюватим від щетини підборіддям читав. Він запитував і щось говорив, поки Гельґе тицяв то на те, то на інше, промовляючи: «quanto».² Єдине, що второпав Гельґе: всі ці речі були надзвичайно дорогими — очевидно, з покупками варто зачекати, поки не вивчиш мову достатньо, аби розуміти відповіді й могли торгуватися.

На полиці вдалині стояло багато порцеляни, фігурок у стилі рококо та ваз із ліпнінами у вигляді букетів троянд. Однак на вигляд вони були новими. Гельґе взяв до рук невеличкий предмет і поклав його на прилавок: «quanto?»

— Sette,³ — відповів чоловік, показавши сім пальців.

— Quattro,⁴ — Гельґе підняв чотири пальці в новій коричневій рукавичці. Тієї ж самої миті відчувши щастя та певність від свого стрибка в іноземну мову. Щоправда, нічогосінько із протестів чоловіка він не зрозумів, тільки щоразу, коли той закінчував говорити, він торочив своє «quattro» з чотирма піднятими пальцями.

— Non antica!⁵ — бадьоро додав він.

Але власник крамниці наполягав, що таки «антіка».

— Quattro, — востаннє промовив Гельґе. Тепер у повітря чоловік здіймав лише п'ять пальців. Коли Гельґе повернувся до дверей, чоловік гукнув його — він погодився. Тріумфуючи, Гельґе схопив предмет, загорнутий у світло-рожевий тонкий папір, і вийшов.

Наприкінці вулиці на тлі неба височів темний собор. Гельґе швиденько пішов у той бік. Промчав через пер-

² Скільки (італ.)

³ Сім (італ.)

⁴ Чотири (італ.)

⁵ Не старовинне (італ.)